

Accountantsverslag

Gemeente Rijswijk

Boekjaar 2021

Aan de Gemeenteraad van de
Gemeente Rijswijk
Boogaardplein 15
2284 DP Rijswijk

Den Haag, 29 juni 2022

Geachte leden van de Gemeenteraad,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat is opgesteld in het kader van de opdracht om de jaarrekening 2021 van de gemeente Rijswijk te controleren.

Dit accountantsverslag bevat bevindingen en conclusies die naar aanleiding van onze werkzaamheden uit hoofde van de jaarrekeningcontrole 2021 naar voren zijn gekomen. De bevindingen in dit verslag zijn besproken met de portefeuillehouder financiën en een afvaardiging van de ambtelijke organisatie.

Vanwege de corona-maatregelen hebben wij afgelopen jaar de controles en werkzaamheden volledig digitaal uitgevoerd. Hierdoor gingen afstemmingen over bevindingen en het proces ook dit jaar anders dan gebruikelijk. Wij danken de medewerkers voor de samenwerking bij het verrichten van onze controlewerkzaamheden en de totstandkoming van ons accountantsverslag.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en lichten de inhoud van deze rapportage graag nader aan u toe.

Met vriendelijke groet,
Baker Tilly (Netherlands) N.V.

S.M. Turenhout RA
Director audit

Inhoudsopgave

Bestuurlijke
samenvatting

Uitkomsten
jaarrekening-
controle

Rechtmatigheid

Financiële positie

Bevindingen
interne beheersing

Overige
onderwerpen

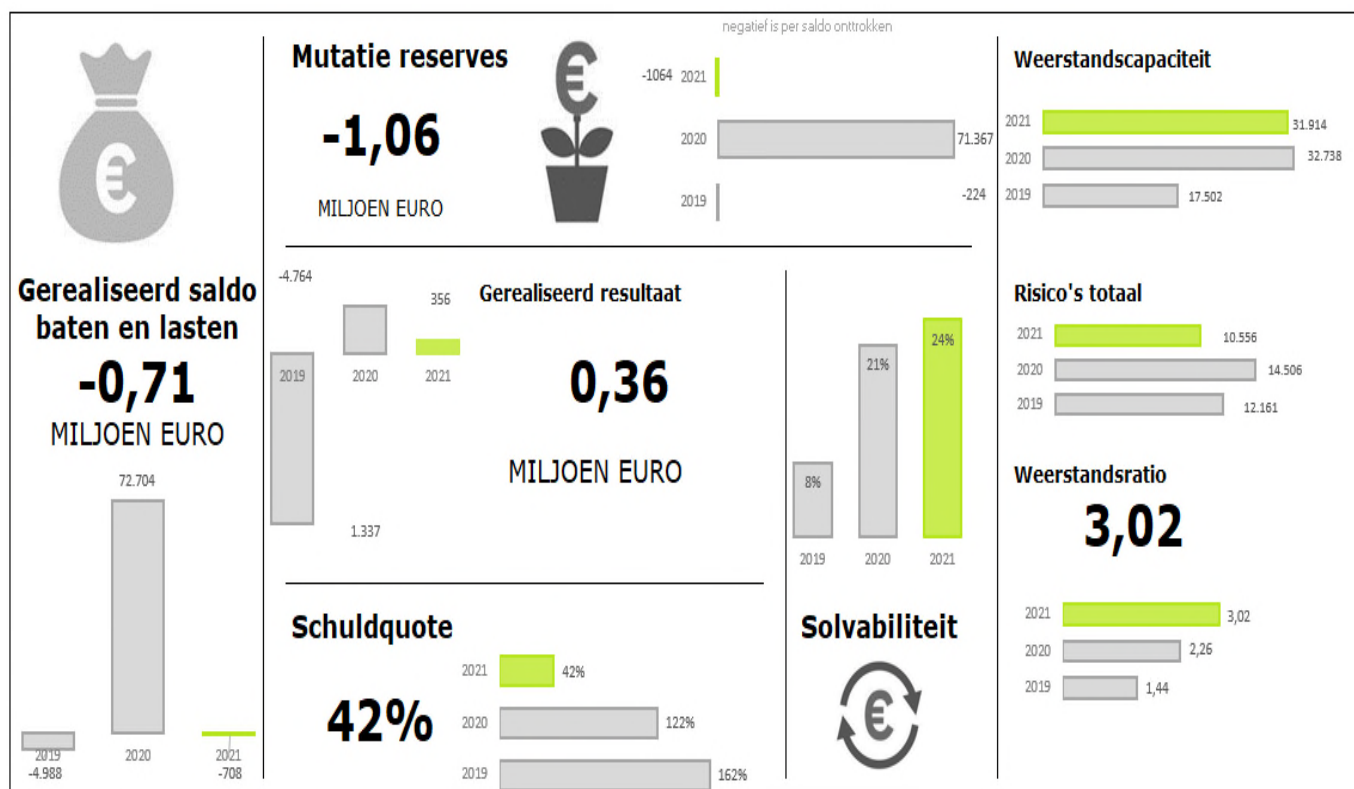

Bijlagen

Bestuurlijke samenvatting

1. Bestuurlijke samenvatting

Financiële kengetallen en signaleringwaarden

Toelichting

Wij signaleren een afwijking van € 6,1 miljoen tussen het begrote en gerealiseerde saldo van baten en lasten. De grootste verschillen zijn verantwoord op de programma's 'Verkeer en vervoer', 'Sociaal domein', 'Overhead', en 'Mutaties reserves'. Wij adviseren u deze verschillen kritisch te analyseren, mede omdat uit het verloop van de begroting blijkt dat budgetten op deze programma's bijgesteld zijn middels een begrotingswijziging die achteraf niet nodig blijkt.

Daarnaast signaleren wij twee opvallende mutaties in de kengetallen ten opzichte van voorgaand jaar.

Ten eerste is sprake van een significante wijziging in de schuldquote. Dit wordt veroorzaakt door de hoge aflossingen in 2021 en de daling van de positie 'Onderhanden werk van Rijswijk Buiten'.

Ten tweede is er een forse daling in de risico's waardoor de weerstandsratio toeneemt. De belangrijkste mutaties in de risico's ten opzichte van jaarrekening 2020 zijn (in miljoenen):

- Daling van de risico's Rijswijk Buiten (€ 1,55)
- Daling van de risico's Corona (€ 1,75)
- Daling van de risico's Wmo/Jeugd (€ 1,5)
- Stijging risico's 'juridische zaken' (€ 1,2)

1. Bestuurlijke samenvatting

Wij hebben bij de jaarrekening 2021 een verklaring met goedkeurend oordeel verstrekt voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Het jaarverslag is cf. NV COS 720 verenigbaar met de jaarrekening en voldoet aan de laatste actuele voorschriften.

Het Besluit Begroting en Verantwoording is wel in alle opzichten nageleefd in 2021.

Uit onze controle met betrekking tot ons oordeel ten aanzien van de getrouwheid blijken ongecorrigeerde fouten. De ongecorrigeerde fouten hebben betrekking op de presentatie van overlopende activa en passiva in de jaarrekening voor een bedrag van € 535.000. Deze fout heeft geen invloed op het resultaat in de jaarrekening en blijft binnen de door u gestelde toleranties voor goedkeuring.

Wij hebben ten aanzien van de financiële rechtmatigheidscontrole bevindingen die wij, op basis van de rapporteringstolerantie, aan u zouden moeten rapporteren. Wij constateren bij de inkopen rechtmatigheid een rechtmatigheidsfout van € 538.075,-

We constateren bij de jeugdhulpplaten een onzekerheid van € 624.100 vanwege het ontbreken van productieverantwoordingen.

Deze constatering hebben geen impact op ons oordeel.

1. Bestuurlijke samenvatting

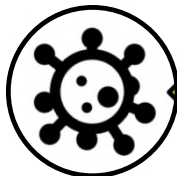
Wij constateren één begrotingsoverschrijding van € 139.000 die eerder gerapporteerd had kunnen worden. Deze bevinding weegt mee in ons oordeel. De overige begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn voldoende toegelicht. Wij constateren wel dat de kwalitatieve toelichting in de jaarrekening scherper en nauwkeuriger kan en afwijkingen ten opzichte van begroting tijdiger gerapporteerd kunnen worden. De omvang van deze constatering is lager dan de rapporteringstolerantie en heeft geen impact op ons oordeel.

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd. Wel merken we op dat ten opzichte van voorgaand jaar het aantal te verantwoorden regelingen fors toe is genomen. Dit heeft een extra inspanning van zowel de organisatie als van ons gevraagd.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2021 in overeenstemming is met de Wet normering topinkomens (WNT) en dat de jaarrekening 2021 van de gemeente Rijswijk voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Covid-19: De gemeente heeft net als vorig jaar in de jaarrekening 2021 opnieuw de ontwikkelingen als gevolg van Covid-19 toegelicht in een afzonderlijke paragraaf. Uit de door ons aanvullend uitgevoerde controlewerkzaamheden zijn geen bevindingen geconstateerd. De belangrijkste werkzaamheden hebben toegezien op de verantwoording inzake de Tozo-regelingen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Opdracht, scope en uitkomsten

Reikwijdte van de controle

De jaarstukken van uw gemeente bestaan uit:

- het jaarverslag (programmaverantwoording + paragrafen);
- de jaarrekening;
- bijlagen.

Met de opdrachtbevestiging van d.d. 28 september 2021 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2021. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in deze opdrachtbevestiging. Er is gedurende het verloop van de controle geen sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Voor een nadere toelichting verwijzen wij tevens naar het op 25 oktober 2021 door ons toegelichte controleplan.

Overzicht toleranties

De materialiteit bij de uitvoering van onze controle is € 2.068.000. Deze materialiteit sluit aan op het door de gemeenteraad vastgestelde controleprotocol.

	Grondslag	Bedrag
Goedkeuringstolerantie fouten	1% lasten inclusief toevoegingen reserves	€ 2.068.000
Goedkeuringstolerantie onzekerheden	3% lasten inclusief toevoegingen reserves	€ 6.206.000
Rapporteringstolerantie	5% van de goedkeuringstolerantie	€ 103.000

Managementinzicht en schattingen

Schattingen op basis waarvan sommige jaarrekeningposten worden bepaald, zijn gebaseerd op inzichten van het management. Wij hebben de belangrijkste gehanteerde factoren en veronderstellingen beoordeeld op basis waarvan de afzonderlijke oordelen en schattingen zijn gevormd. Wij hebben vastgesteld dat dit aanvaardbaar is in het kader van de jaarrekening als geheel.

Verslaggevingsrichtlijnen

Wij hebben de aanvaardbaarheid van de gehanteerde waarderingsgrondslagen, de consistente toepassing daarvan alsmede de duidelijkheid en volledigheid van de jaarverslaggeving beoordeeld. Uw gemeente heeft gedurende 2021 geen wijzigingen doorgevoerd in de keuze of de toepassing van belangrijke verslaggevingsgrondslagen. Wij concluderen dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen aanvaardbaar zijn en dat de toepassing daarvan, samen met de in de jaarrekening opgenomen toelichtingen, een getrouw beeld geeft van de financiële positie van de gemeente.

Kernpunten en significante risico's in de controle

Wij hebben voldoende en geschikte controle-informatie verkregen, onder andere met betrekking tot de volgende kernpunten van de controle:

- schattingen en toelichtingen in de jaarrekening;
- nauwkeurigheid van de voorzieningen;
- waardering van de grondexploitatie Rijswijk Buiten;
- rechtmatigheid van de Europese aanbestedingen;
- Covid-19 aspecten;
- WNT-verantwoording;
- onrechtmatige en/of onnauwkeurige betalingen inkopen en uitkeringen.

Proces jaarrekeningcontrole

Enkele jaren geleden is uw organisatie gestart met een verbeterplan voor de bedrijfsvoering. Wij constateren dat de organisatie de uitvoering van dit plan onderhanden heeft en signaleren op een aantal punten een sterke verbetering van de aanlevering van informatie. Voorbeelden hiervan zijn de aanleveringen voor de controle van de aanbestedingsrechtmatigheid en de uitkeringenadministratie.

Tegelijkertijd signaleren wij dat de aanlevering nog niet op het niveau is dat wij zouden verwachten bij een jaarrekeningcontrole. Wij signaleren mogelijkheden om de organisatie en interne beheersing effectiever en efficiënter in te richten door o.a. de samenwerking tussen afdelingen en het aanleveren van de juiste specificaties. Hierdoor kan er vanuit de interne controleafdeling kritischer meegekeken kan worden op de interne beheersing en risico's binnen het proces en getoetst kan worden of de financiële informatie betrouwbaar is.

Wij signaleren dat de afdelingen bereid zijn mee te denken voor een effectief en efficiënt stelstel van interne beheersing, maar dat bij veel medewerkers de kennis en ervaring om dit op te zetten ontbreekt.

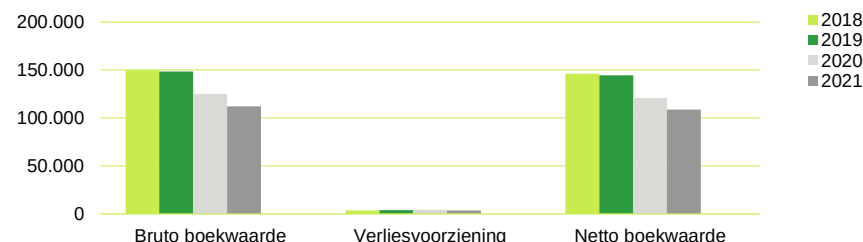
Uw organisatie is bezig met het ontwikkelen van de 'controletoeren'. Hierin wordt o.a. nagedacht over de inrichting van het controleprocessen en de taken en verantwoordelijkheden die de afdelingen hierin krijgen. Wij adviseren u bij de verdere doorontwikkeling aandacht te schenken aan het kennisniveau en indien nodig hierop te investeren.

Waardering van de grondexploitaties

Algemeen

De waardering van de grondexploitaties is een significant risico in onze controleaanpak, vanwege de hogere mate van schattingsonzekerheid. Wij hebben het proces rondom de totstandkoming van de waardering in opzet en bestaan getoetst en aanvullend gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. Wij achten de waardering aanvaardbaar en vinden de veronderstellingen redelijk. Hieronder hebben wij de ontwikkeling van uw grondexploitatie gedurende de afgelopen vier jaar weergegeven.

Grafiek ontwikkeling grondexploitaties (x € 1 miljoen)

Ten opzichte van 31 december 2021 is de boekwaarde van de post grondexploitatie afgenomen met € 12,1 miljoen. De afname van de boekwaarde per 31 december 2021 is als volgt samen te vatten:

(x € 1.000)	2021	2020
Boekwaarde per 1 januari	€ 120.827	144.600
Investerings	14.134	16.006
Grondverkoop	(26.976)	(39.351)
Mutatie verliesvoorziening	686	(428)
Boekwaarde per 31 december	€ 108.671	€ 120.827

Waardering inclusief specifieke projectrisico's

Verliesvoorziening

De verliesvoorziening is in 2021 afgenomen met € 686.000. Dit wordt veroorzaakt door een toename van de verwachte grondopbrengsten, tegelijkertijd signaleren wij dat ook de geraamde lasten toenemen vanwege inflatie, echter is deze toename lager dan de toename van de batenkant, waardoor per saldo een deel van de voorziening vrijvalt.

De ontwikkeling van Pasgeld is opgenomen in de 10^e herziening van de exploitatie 'RijswijkBuiten'. Pasgeld is opgenomen in de exploitatie in overeenstemming met de uitgangspunten zoals deze door de gemeenteraad op 12 oktober 2021 vastgesteld.

Overige risico's

Binnen RijswijkBuiten zijn een aantal risico's gedefinieerd die niet verwerkt zijn in de boekwaarde, omdat er nog geen onderbouwd bedrag voor bepaald kan worden, tevens is het niet zeker of deze risico's zich voor doen. Deze risico's moeten om die reden opgevangen worden vanuit het weerstandsvermogen. De risico's zijn toegelicht in de 10^e herziening.

Wij signaleren dat de risico's voor RijswijkBuiten met € 1,6 miljoen dalen ten opzichte van voorgaand jaar. Deze daling wordt grotendeels veroorzaakt door een daling van het risico op vertragingen met € 0,6 miljoen en een daling van het prijsrisico met € 0,8 miljoen. Wij achten de daling van deze risico's reëel, mede doordat er in de grondexploitatieopzet rekening gehouden is met een hogere inflatie in de komende jaren.

Waardering van de grondexploitaties

Onderbouwing prognoses

In de beginfasen van het project zijn diverse prognoses en afspraken gemaakt die de laatste jaren niet altijd geactualiseerd zijn. Wij constateren dat er komende jaren nog voor € 138,4 miljoen aan opbrengsten en € 29,1 miljoen aan kosten gerealiseerd moeten worden. De kostenindexering, opbrengstenindexering en de rente kan vanwege deze omvang een significante impact hebben op het resultaat van dit project. Wij adviseren u om die reden om de grondprijzenbrief, een onderbouwing van de planontwikkelingskosten en de ruimte gebruikkaart te actualiseren. Tevens adviseren wij u jaarlijks de prognose van de civieltechnische kosten en overige kosten te actualiseren zodat u een scherp beeld houdt op actuele ontwikkelingen die het resultaat van RijswijkBuiten mogelijk beïnvloeden.

Tijdigheid actualisatie

Afgelopen jaar hebben wij uw organisatie geadviseerd om de actualisatie naar voren te halen zodat eventuele (financiële) bijstellingen tijdig voor afronding van het boekjaar en opstellen van de jaarrekening bekend zijn.

Dit advies heeft u afgelopen jaar opgevolgd, waardoor de resultaten voor opstellen van de jaarrekening en van onze controle eerdere bekend waren. Wij adviseren u de tijdslijn van afgelopen jaar te blijven hanteren, zodat er ruimte blijft om met elkaar aandachtspunten voor de waardering te evalueren.

Gehanteerde parameters

De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van de gemaakte schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op waarin schattingen zijn opgenomen. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de door gemeente Rijswijk gehanteerde uitgangspunten en parameters getoetst. De belangrijkste uitkomsten hiervan kunnen als volgt worden samengevat:

Parameter	2021	2020
Kostenstijging	●	●
Opbrengstenstijging	●	●
Rekenrente	●	●
Disconteringsvoet	●	●
Programmering	●	●
Verkoopprijzen	●	●

Legenda status:

- = evenwichtig
- = optimistisch
- = voorzichtig
- = controleverschil

Kostenstijging

De gehanteerde parameter voor de kostenstijging is 2,5% voor 2022 2,0% voor 2023 en verder. (gelijk aan voorgaand jaar). Deze parameter ligt in lijn met de landelijke prijsindexcijfers. Op basis van de momenteel beschikbare informatie achten wij deze parameter evenwichtig.

Waardering van de grondexploitaties

In het jaarverslag en de jaarrekening heeft de gemeente een toelichting opgenomen inzake de toegenomen prijsstijgingen en onzekerheden over de ontwikkeling hiervan. Wij hebben vastgesteld dat deze toelichting voldoet aan de richtlijnen van de Commissie BBV.

Opbrengstenstijging

Het college rekent met de volgende opbrengstenstijgingen:

Jaartal	Opbrengstenstijging
2022	3,5% per jaar (vorig jaar 4,5%)
2023	3,0% per jaar (vorig jaar 2,5%)
2024 en verder	3,0% per jaar (vorig jaar 2,0%)

Op basis van de momenteel beschikbare informatie achten wij deze parameter evenwichtig. Gezien de ontwikkelingen in de markt achten wij het van belang dit goed te blijven volgen.

Rekenrente

Het college rekent binnen de huidige grondexploitaties met de volgende rekenrente:

Jaartal	Rekenrente
2022	0,33% per jaar (vorig jaar 0,46%)
2023	0,1% per jaar (vorig jaar 0,34%)
2024 en verder	-0,1% per jaar (vorig jaar -0,01%)

De gemeente heeft in 2020 een aantal leningen met een gunstig rentepercentage kunnen afsluiten, om die reden daalt de rekenrente in de toekomstige jaren. Deze grondslag is in overeenstemming met de notitie grondexploitatie en de bepaling in de notitie rente van de commissie BBV. Wij achten deze parameter evenwichtig.

Disconteringsvoet

De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties is door de commissie BBV voor alle gemeenten gelijkgesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor inflatie binnen de Eurozone (2%). Dit percentage is door de gemeente correct toegepast, waardoor wij deze parameter kwalificeren als evenwichtig.

Programmering

De programmering van de grondexploitaties wordt actief gemonitord door de gemeente Rijswijk. De ingerekende programmering ligt in lijn met vorig jaar en is onder andere gebaseerd op interne en externe onderzoeken.

Verkoopprijzen

De verkoopprijzen voor zowel woningen als bedrijven zijn niet significant gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren, wel wordt in de grondexploitatie rekening gehouden met een opbrengststijging vanwege ontwikkelingen in de markt (zie ook opbrengstenstijging), waardoor de geprognoseerde opbrengsten zijn toegenomen. Wij achten de gehanteerde uitgangspunten realistisch.

Sociaal domein

Algemeen

De gemeente Rijswijk voert diverse regelingen uit in het sociaal domein waarbij taken veelal zijn ondergebracht bij derde partijen. Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de belangrijkste onderdelen en door wie deze werkzaamheden uitgevoerd worden:

Onderdeel	Uitvoerder	Wijze van uitbesteding	Bepaling last boekjaar
Uitkeringen (Participatiewet)	Zelfstandig	n.v.t.	Werkelijke lasten
Werkdeel (WSW)	De Binnenbaan	Delegatie	Vaste bijdrage op basis van de begroting
Jeugdwet	SbJH	Mandatering	Afrekening op basis van werkelijke lasten
Wmo	H4	Mandatering	Afrekening op basis van werkelijke lasten
PGB's	Sociale verzekeringsbank	Mandatering	Afrekening op basis van werkelijke lasten

Jeugdhulp

Tijdens onze controle bleek dat de uiteindelijke, door de GAD gecontroleerde, productieopgave voor Jeugdhulplasten 2021 € 495.000 lager uitviel dan in de eerste versie van de jaarrekening was opgenomen. Deze correctie is door de organisatie in de jaarrekening verwerkt.

Wij constateerden tijdens onze controle dat deze correctie pas laat in het traject bij de gemeente bekend werd. Wij zouden verwachten dat eventuele correcties doorgegeven worden zodra deze bij derden bekend zijn, zodat u organisatie tijdig de juiste afweging kan maken om de jaarrekening aan te passen. Wij adviseren u om die reden de P&C cyclus en de gemaakte afspraken hierover met het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden te evalueren en waar nodig te herzien.

Onzekerheid productieverantwoordingen Jeugdhulp

Vanuit de controleverklaring van de GAD over de verantwoording Jeugdhulp blijkt een onzekerheid van € 624.000 die betrekking heeft op de prestatielevering. Deze onzekerheid is lager dan voorgaand jaar, maar nog wel hoger dan de jaren voor Covid-19. Wij raden u aan om deze ontwikkeling te volgen, mede omdat wij zouden verwachten (nu Covid-19 onder controle lijkt) dat deze onzekerheid komend jaar verder zou moeten dalen.

Eigen bijdrage Wmo

Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding, zorg in natura of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo een eigen bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacy redenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de Wmo geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen.

Sociaal domein

Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers

Het kabinet heeft de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (hierna: Tozo) in 2021 verlengd om ondernemers te ondersteunen tijdens de coronacrisis. Op basis van de Tozo kunnen zelfstandigen een beroep doen op twee soorten voorzieningen: een aanvullende uitkering voor levensonderhoud en een lening voor bedrijfskapitaal. Uw gemeente heeft in 2021 €3,0 miljoen verstrekt in het kader van de Tozo. Er zijn in 2021 628 aanvragen behandeld

Belangrijke voorwaarde in de uitvoering van de Tozo is het hebben van beleid aangaande Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O-beleid). Om te waarborgen dat er geen misbruik wordt gemaakt van de faciliteiten heeft uw gemeente, overeenkomstig aan de gestelde eisen, dit specifieke M&O-beleid geformuleerd voor de Tozo. Wij hebben de opzet, bestaan en werking van dit beleid gecontroleerd. Met dit beleid, dat onder meer bestaat uit een controleplan wordt, naast controles op het aanvraagproces, achteraf vastgesteld dat er geen misbruik is gemaakt. Het belangrijkste onderdeel van dit controleplan is welke signalen van het Inlichtingenbureau worden onderzocht, in welke diepgang deze signalen worden onderzocht en binnen welke periode deze signalen worden onderzocht. Waar geconstateerd wordt dat de aanvrager geen of een lager recht op vergoeding had volgen terugvorderingen.

Wij constateren dat de controle van het M&O beleid niet is vastgelegd, waardoor wij met meer diepgang de controle hebben uitgevoerd. Middels deze controle hebben wij vastgesteld dat signalen van mogelijke misbruik zijn onderzocht en eventuele acties tot terugvorderingen in gang zijn gezet. Wij adviseren u voor komende jaren wel om de controles en conclusies vast te leggen zodat deze werkzaamheden herleidbaar zijn.

Covid-19

Impact Covid-19 voor de gemeente

De belangrijkste effecten van de corona-crisis voor de gemeente zijn nader toegelicht in een afzonderlijke paragraaf.

De belangrijkste impact voor de gemeente en voor onze controle is hieronder benoemd:

- Uitvoeren Tozo regeling;
- Aanvullende rijksbijdragen die zijn verstrekt in relatie tot Covid-19;
- Subsidieverantwoording door subsidie ontvangende partijen (prestatielevering);
- Onderbouwing prestatielevering zorgaanbieders;
- Toelichting met betrekking tot corona in jaarverslag en jaarrekening (diverse paragrafen, met name onder weerstandsvermogen en bedrijfsvoering).

Uit de controle aangaande “specifieke” Covid-19 items komen de volgende bevindingen voort:

- De gemeente Rijswijk heeft de aanbeveling van de commissie BBV om een aparte paragraaf “effecten Covid-19” op te nemen overgenomen.
- De aard van de crisis bracht snelle besluitvorming met zich mee en door de gemeente is op periodieke basis geacteerd op de uitdagingen die vanuit Covid-19 naar voren zijn gekomen. Aangezien de rechtmatigheid van financiële transacties een belangrijk aspect van de jaarstukken en de daarin opgenomen bijlagen is, zijn de financieel relevante stukken in de jaarrekening opgenomen en toegelicht.

- Wij hebben diepgaande aanvullende controles uitgevoerd op de waardering dan wel inbaarheid van posities zoals vaste activa, vorderingen, gevormde voorzieningen, rechtmatigheid subsidieverantwoordingen, etc. Uit onze jaarrekeningcontrole 2021 zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen, anders dan in ons verslag gemeld. We constateren dat de gemeente zelf al aanvullende analyses had uitgevoerd en overeenkomstig heeft verwerkt (bijvoorbeeld voorziening dubieuze debiteuren).
- Ten aanzien van het sociaal domein zijn aangaande de toetsing op prestatielevering bij zorgaanbieders geen bijzonderheden naar voren gekomen. Gedurende de COVID-19 periode waarin niet de afgesproken zorg geleverd kon worden hebben de zorgaanbieders in afstemming met de gemeente in een vorm van “continuïteitsbijdrage” gekeken welke zorg wel geleverd kon worden en wanneer dit niet kon zijn alternatieven aangeboden. De gemeente Rijswijk is hiermee akkoord gegaan en is hier in de toetsing van de geleverde prestatie coulant mee om gegaan.

Overige bevindingen

Waardering vaste activa

Zowel bij de financiële vaste activa als bij de materiële vaste activa is sprake van een waarderingsrisico. Bij de materiële vaste activa ziet dit op enkele strategische gronden. Strategische gronden zijn gronden die aangehouden worden voor een toekomstige ontwikkeling. Bij de financiële vaste activa ziet dit op de waardering van verstrekte leningen.

Voor beide activa geldt dat er sprake kan zijn dat de waardering van het actief te hoog is, omdat de gemeente dit bedrag waarvoor het gewaardeerd staat niet meer terug ontvangt. Het is aan de gemeente om te beoordelen of hier sprake van is. Tijdens onze controle hebben wij geconstateerd dat de gemeente hier slechts een beperkte analyse op uitgevoerd heeft.

Op basis van eigen aanvullende werkzaamheden concluderen wij dat er in de jaarrekening 2021 geen sprake is van een materieel waarderingsrisico. Wel adviseren wij u de interne procedures hierop aan te scherpen.

Belastingopbrengsten

In zowel voorgaande managementletters als accountantsverslagen hebben wij u geïnformeerd over bevindingen en aandachtspunten binnen het belastingproces. Bij deze jaarrekeningcontrole constateerde wij een vooruitgang in de oplevering van de analyses om de volledigheid en nauwkeurigheid aantoonbaar te maken.

Tegelijkertijd stellen wij wel vast dat deze afdeling erg afhankelijk is van enkele personen en collega's van andere afdelingen. Daarmee is deze afdeling erg kwetsbaar, om (indien nodig) te kunnen acteren op risico's die zich voordoen. Wij vragen u nadrukkelijke aandacht hiervoor.

Tijdens onze jaarrekeningcontrole begrepen wij dat er nog geen besluit genomen is om een deel van de naheffingen parkeerbelasting kwijt te schelden. Om die reden is dit in de jaarrekening gecorrigeerd (€ 240.000 voordelig)

Presentatie schulden en vorderingen op de balans

Tijdens onze controle hebben wij bij diverse posten geconstateerd dat de rubricering en presentatie op de balans niet gebeurt conform de verslaggevingsstandaarden. In de definitieve versie zijn deze correcties (op 1 bevinding na) gecorrigeerd. Wij adviseren u wel om kennis te nemen van de rubrieken en posten die de wetgeving kent en bij het opstellen van de jaarrekening de balansposten kritisch te beoordelen, juist in het kader van de verslaggevingstandaarden.

Tijdens onze controle constateerden wij ook dat een schuld voor een bedrag van € 535.000 opgenomen is onder de vooruit ontvangen bijdragen van overheden, terwijl feitelijk sprake is van een overig vooruit ontvangen bedrag. Dit bedrag is niet meer gecorrigeerd in de jaarrekening, maar heeft geen impact op ons oordeel.

Jaarverslag

Jaarverslag

In het jaarverslag worden de beleidsuitgangspunten en beleidsevaluaties zichtbaar. De paragrafen maken deel uit van het jaarverslag en vallen dus niet onder de controle van de jaarrekening. Primair object van de accountantscontrole (op grond van Artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening, waaronder het overzicht van baten en lasten met toelichting en de balans met toelichting, zoals in de jaarstukken 2021 is opgenomen.

Voor de accountantscontrole onderzoeken wij het jaarverslag om vast te stellen of het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening en geen materiële afwijkingen bevat en of het jaarverslag alle informatie bevat die op grond van de Gemeentewet en de Nederlandse Standaard 720 is vereist. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Wij hebben geen strijdigheden geconstateerd tussen de in het jaarverslag opgenomen informatie en het beeld van de jaarrekening en geen materiele afwijkingen gesignaleerd.

Hieronder zijn onze conclusies en aanbevelingen inzake het jaarverslag opgenomen:

Element jaarverslag	Onze waarneming
Vereisten BBV	Uw jaarverslag bevat de vereiste informatie op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en 26 BBV.
Verenigbaar	Uw jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.
Overeenstemming	Wij hebben vastgesteld dat de informatie in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden.
Paragrafen	Alle verplichte paragrafen zijn opgenomen en zijn kwalitatief van voldoende niveau.
Informatiewaarde	De toelichtingen zijn goed leesbaar en geven een adequate analyse tussen het uitgevoerde beleid en de financiële gevolgen.
Covid-19	Uw gemeente heeft ervoor gekozen om een afzonderlijke paragraaf op te nemen waarin de impact als gevolg van Covid-19 is beschreven. Hiermee geeft u een goed inzicht in deze bijzondere gebeurtenissen.

SiSa-bijlage en WNT

SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2021. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage.

In bijlage A bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

WNT verantwoording

Sinds enkele jaren geldt de Wet normering topinkomens (WNT). Op basis van deze wet zijn de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector en de uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen wettelijk gemaximeerd. Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. Beide topfunctionarissen zijn in loondienst en er hebben zich gedurende 2021 geen wijzigingen voorgedaan.

Voor topfunctionarissen geldt naast de maximering van de bezoldiging en eventuele uitkering wegens beëindiging van het dienstverband een publicatieverplichting in de jaarrekening. Deze publicatieverplichtingen geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen met een dienstbetrekking, indien hun bezoldiging het algemene bezoldigingsmaximum (naar rato van de omvang van het dienstverband) overschrijdt.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2021 niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Wij willen benadrukken dat de naleving van de anticumulatiebepaling (het nagaan of topfunctionarissen van uw gemeente betrokken zijn bij andere organisatie c.q. nevenactiviteiten hebben welke onder de WNT vallen) overigens geen onderdeel uitmaakt van de controle van de accountant. De WNT-toezichthouders kunnen hier wel zelfstandig onderzoek naar doen en zo nodig handhavend optreden.

Rechtmatigheid

Rechtmatigheid

Europese aanbestedingsrichtlijnen

In het kader van de rechtmatigheid van de jaarrekening 2021 is een controle uitgevoerd op de naleving van de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen. Voorgaande jaren hebben wij aan u meerdere malen gerapporteerd over aanbestedingsfouten in de jaarrekening.

Dit jaar hebben wij voor de jaarrekeningcontrole voor het eerst gebruik kunnen maken van een gedegen analyse op de rechtmatigheid inkopen. Tevens constateren wij dat het binnen dit programma mogelijk is om conclusies en documentatie vast te leggen en te gebruiken in volgende jaren. Wij onderstrepen het belang van deze ontwikkeling, mede vanwege de komende rechtmatigheidsverantwoording.

Uit onze controle op de rechtmatigheid van de inkopen blijkt dat voor enkele gemeentelijk inkooptrajecten met een inkoopwaarde van in totaal € 1,1 miljoen niet de juiste procedure is gevolgd. Dit bedrag ziet voor € 673.000 op bevindingen voorgaand jaar die ook in ons oordeel al waren meegenomen. Om die reden wegen wij een fout van € 538.075 mee in het oordeel bij de jaarrekening 2021.

Deze fouten worden veroorzaakt doordat bij overschrijdingen van het drempelbedrag er ten onrechte niet conform het Europees regime is aanbesteed of doordat er sprake is van een uitzondering op de aanbestedingsregels zonder dat daar een adequate juridisch pleitbaar standpunt is ingenomen.

Wij adviseren het college om de interne beheersing op de aanbestedingen aan te scherpen.

Begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2021, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2018 van de Commissie BBV.

In de toelichting op de staat van baten en lasten is door het college een analyse van de overschrijdingen opgenomen. Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2021.

Wij constateren dat de toelichtingen in de jaarrekening voldoen aan het minimale niveau, maar vinden dat hier nog wel een verbetering kan plaatsvinden. Tevens constateren wij dat sommige begrotingsoverschrijdingen eerder bekend hadden kunnen zijn, maar niet meegenomen zijn in een begrotingswijziging. Wij adviseren u het interne proces voor opstellen van tussentijdse (bestuurs)rapportages te herijken en gedurende het jaar kritisch vanuit de realisatie te beoordelen of er sprake is van mogelijke overschrijdingen. Dit kan bijvoorbeeld door vanuit 'Control' kritisch mee te kijken op de interne (financiële) rapportages.

Op de volgende pagina hebben wij de overschrijdingen opgenomen die wij aan u moeten rapporteren.

Rechtmatigheid

Lastenoverschrijding programma	Begrotingsafwijking
Programma Verkeer en Vervoer (overschrijding van € 185.000)	139.000 Extreem winterweer De overschrijding wordt veroorzaakt door het extreme winterweer in het voorjaar van 2021. Deze overschrijding had eerder gesignaleerd kunnen worden en telt om die reden mee in ons oordeel.
Algemene dekkingsmiddelen (overschrijding van € 2.156.000)	1.900.000 Ombuigingen Vanwege krapte op de arbeidsmarkt (en daardoor inhuur) en o.a. een CAO verhoging in december 2021 vallen de lasten op dit 'programma' hoger uit dan begroot. Deze overschrijding telt niet mee in ons oordeel. 225.000 exploitatie vastgoed Doordat de verkoop van de Voorde en het voormalig raadshuis niet is gerealiseerd, is de geboekte bezuiniging nog niet behaald. Deze onrechtmatigheid telt niet mee in het oordeel.
Overhead (overschrijding van € 1.742.000)	1.742.000 Apparaatskosten Binnen de lasten overhead zijn diverse nadelen ontstaan, o.a. door inhuur vanwege Corona, het traject 'Transparant begroten' en vervangingen binnen het management.

Kredieten

Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de gemeenteraad geautoriseerde kredieten. Wij constateren dat er geen overschrijdingen op investeringsniveau aanwezig zijn ten opzichte van de gevoteerde kredieten.

Mutaties in de reserves

De mutaties in de reserves zoals opgenomen in de jaarrekening kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	Gewijzigde begroting	Jaarrekening	Verschil
Dotaties	1.150	1.428	-/- 278
Onttrekkingen	3.880	2.492	1.388
Saldo mutaties in de reserves	2.730	1.064	1.110

Uit onze controle inzake de mutaties in de reserves zijn geen bevindingen voortgekomen.

Wij willen u wel wijzen op de herverdeling van het groeifonds die niet via de exploitatierekening is gelopen. De bestemmingsreserve 'Groeifonds' is voorgaand jaar via de exploitatierekening gevormd vanuit de ontvangen gelden Eneco en is in 2021 conform het genomen besluit toegerekend aan diverse bestemmingsreserves. Deze mutaties zijn toegelicht in de jaarrekening op pagina 156.

Financiering

In 2021 heeft uw gemeente geen nieuwe langlopende leningen afgesloten.

Ten aanzien van de naleving van de renterisiconorm, het kasgeldlimiet en de naleving schatkistbankieren merken wij op dat de gemeente Rijswijk zich aan de wettelijke normen heeft gehouden, zoals ook toereikend is toegelicht in de paragraaf financiering respectievelijk de jaarrekening.

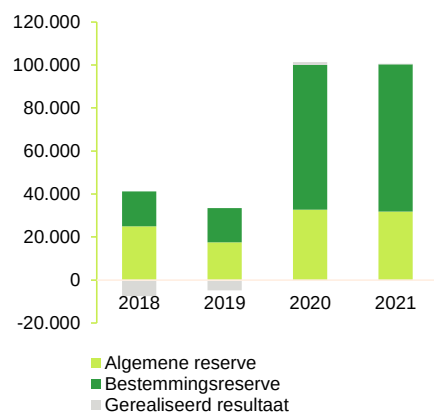
Financiële positie

3. Ontwikkelingen in de jaarcijfers

3.1 Verloop van het eigen vermogen van uw gemeente

Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerde resultaat, bedraagt per 31 december 2021 volgens de jaarrekening € 100,6 miljoen en heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

Grafiek ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)

Van de totale reserves ter hoogte van € 100,6 miljoen is € 68,4 miljoen opgenomen als algemene reserve. Het saldo van deze reserve is ten opzichte van voorgaand jaar gestegen met € 0,3 miljoen. Per saldo is gedurende 2021 € 1,1 miljoen onttrokken aan de reserves. Deze onttrekking (ten gunste van het resultaat) vormt samen met het totaal saldo van baten en lasten (€ 0,7 miljoen nadelig) het gerealiseerde resultaat van € 0,4 miljoen.

3.2 Analyse van het resultaat

Het resultaat voor mutaties in de reserves laat een negatief saldo zien. Het gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten bedraagt afgerond € 0,7 miljoen negatief. In de begroting was rekening gehouden met een resultaat van € 6,8 miljoen negatief.

Wij vinden deze afwijkingen ten opzichte van de gewijzigde begroting fors. Een deel van het positievere resultaat is te verklaren doordat de Corona-kosten lager uitvallen (bijvoorbeeld bij de TONK) vergoedingen. Dit betreft een incidenteel voordeel. Een deel van het voordeel ontstaat ook doordat activiteiten zijn uitgesteld, dan wel dat sprake is van een structureel effect. Wij adviseren u de afwijkingen kritisch te analyseren en te bepalen welk effect dit heeft op de begroting 2022 en verder.

Juist door de begroting realistisch vast te stellen is het mogelijk om de jaarrekening te gebruiken voor u controlerende taak.

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt vanaf pagina 164 in hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de overschrijdingen ten opzichte van de begroting na wijziging. Als onderdeel van de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2021 wordt overzichtelijk aangegeven welke baten en lasten als incidenteel zijn aan te merken. Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, zoals opgenomen in de toelichting op het overzicht van baten en lasten in uw jaarrekening.

3. Financiële positie

3.3 Weerstandsvermogen en financiële kengetallen

De analyse van het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen is een onderdeel van het jaarverslag en de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanuit onze controlerende rol dienen wij vast te stellen of het jaarverslag (en dus deze paragraaf) niet strijdig is met de jaarrekening en geen materiële onjuistheden bevat. De kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden gezien. Uit de combinatie van de kengetallen kan een beeld worden gemaakt van de financiële positie van de gemeente. Daarbij kan ook inzichtelijk worden gemaakt wat de oorzaak is van een sterke of zwakke financiële positie. De financiële kengetallen geven, met de inherente beperkingen hierbij, inzicht in (de ontwikkeling) uw financiële positie, mede in relatie tot de landelijke benchmark.

Hieronder hebben wij de ontwikkelingen in uw kengetallen en een relatie naar de landelijke ontwikkelingen weergegeven:

Wij signaleren sterke afwijkingen ten opzichte van het gemiddelde in Nederland. Dit wordt veroorzaakt door de relatief grote grondexploitatie RijswijkBuiten binnen de gemeente. Afwijkingen ten opzichte van voorgaand jaar worden voornamelijk veroorzaakt door de sterke afname van de boekwaarde van RijswijkBuiten en de sterke afname van de vaste schulden.

Kengetallen	Gemeente		Landelijk	
	2021	2020	2021	2020
Netto schuldquote	111,0	70,7	72,6	48,7
Netto schuldquote gecorrigeerd	104,4	71,6	66,6	42,3
Solvabiliteit	23,6	21,0	31,8	42,4
Grondexploitaties	53,1	43	8,5	8,5
Belastingcapaciteit	111,7	104	105,2	102,6
Structurele exploitatieruimte	0,4	-0,9	0,6	2,1

3. Financiële positie

3.4 Weerstandvermogen en risicobeheersing

In de paragraaf "Weerstandvermogen en risicobeheersing" in het jaarverslag is een toelichting opgenomen op de weerstandscapaciteit van de gemeente. Op basis van de inventarisatie van de geïdentificeerde risico's, waarbij rekening wordt gehouden met kans op voordoen en financiële impact, wordt berekend welk bedrag benodigd is ter dekking van de geïdentificeerde risico's. Hierbij wordt verondersteld dat alle risico's zich nooit tegelijk voordoen. Wij kunnen ons vinden in dit uitgangspunt.

Hieronder is het verloop over de afgelopen 3 jaar weergegeven inclusief een kwalificatie van de weerstandsratio. De weerstandscapaciteit is voornamelijk opgebouwd vanuit de algemene reserve. De weerstandsratio kwalificeert als "uitstekend".

De grootste door uw gemeente geïdentificeerde risico zijn:

- risico's als gevolg van de coronacrisis;
- risico's binnen RijswijkBuiten;
- Risico's vanuit juridische procedures;
- Risico's Participatiewet; en
- Risico's vanwege wachtgeldverplichtingen

	2021	2020	2019
Weerstandscapaciteit	€ 31,9	€ 32,7	€ 17,5
Risico's	€ 10,5	€ 14,5	€ 12,2
Weerstandsratio	3,0	2,25	1,44

Wij constateren een toename van de weerstandsratio. Deze toename wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname van de risico's.

De belangrijkste mutaties in de risico's ten opzichte van jaarrekening 2020 zijn (in miljoenen):

- Daling van de risico's Rijswijk Buiten (€ 1,55)
- Daling van de risico's Corona (€ 1,75)
- Daling van de risico's Wmo/Jeugd (€ 1,5)
- Stijging risico's 'juridische zaken (€ 1,2)

Weerstandsratio	Betekenis
≥ 2.0	Uitstekend
$1.4 < 2.0$	Ruim voldoende
$1.0 < 1.4$	Voldoende
$0.8 < 1.0$	Matig
$0.6 < 0.8$	Onvoldoende
< 0.6	Ruim onvoldoende

Bevindingen interne beheersing

4. Bevindingen interne beheersing

4.1 Algemeen

Naar aanleiding van onze tussentijdse controle over 2021 hebben wij op 12 januari 2022 jl. een management letter uitgebracht

Onze doelstelling van deze controle is om een beeld te krijgen of de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle toereikend zijn in het kader van onze opdracht tot de controle van de jaarrekening van uw gemeente. Dit beeld is in belangrijke mate bepalend voor onze risico-inschatting en hiermee voor de omvang en diepgang van onze werkzaamheden die wij bij de jaarrekeningcontrole moeten uitvoeren teneinde de gewenste zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening géén materiële fouten bevat. Uit onze risico-inschatting komen een aantal risicogebieden naar voren die een verhoogd risico met zich meebrengen op een materiële fout in uw jaarrekening.

Risico's met een verhoogde aandacht zijn:

- Naleving rechtmatige aanbesteding inkopen;
- Waardering van de grondexploitatie;
- Juistheid van betalingen.

4.2 Automatisering

Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen. De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

4.3 Fraude, corruptie en naleving wet- en regelgeving

Fraude

Het college is primair verantwoordelijk voor het voorkomen van fraude, het naleven van wet- en regelgeving en voor een cultuur van eerlijkheid en integriteit en dient zowel preventieve als repressieve beheersingsmaatregelen te nemen om de kans op fraude en overtreding van wet- en regelgeving zo veel mogelijk te beperken. De gemeenteraad is verantwoordelijk voor het toezicht op het college in de uitvoering van deze taken.

Voor het uitoefenen van deze verantwoordelijkheid maakt het college gebruik van diverse beheersingsmaatregelen, zoals interne richtlijnen en gedragscodes, controle technische functiescheiding en periodieke rapportages over financiën.

Ten behoeve van onze jaarrekeningcontrole identificeren wij, in het kader van onze beroepsregels (NV COS 240/250), de risico's met betrekking tot fraude en overtreding van wet- en regelgeving en beoordelen wij de interne beheersingsmaatregelen die gericht zijn op het voorkomen en signaleren van (materiële) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. Voor zover relevant voor onze controle voeren wij gegevensgerichte controlewerkzaamheden uit. Onze controle is echter niet specifiek gericht op het signaleren van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving. In het kader van onze controle hebben wij geen bevindingen te melden met betrekking tot fraude.

4. Bevindingen interne beheersing

Naleving wet- en regelgeving en overige

Wij informeren de gemeenteraad over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Gedurende de controle zijn geen significante punten gesignaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin de gemeenteraad in staat is haar taken te vervullen.

Corruptie en omkopingsrisico's

Uw gemeente maakt onderdeel uit van de overheidssector waarin corruptie vaker dan bij andere sectoren voorkomt. Dit komt onder andere omdat veel transacties met een relatief grote omvang plaatsvinden, de transparantie over marktprijzen niet in alle gevallen voldoende is om te beoordelen en frequent zaken gedaan wordt met andere corruptiegevoelige sectoren (vastgoed, constructie, infrastructuur et cetera). Hierdoor hebben wij dit als aandachtspunt in onze controle meegenomen.

Corruptie is een wereldwijd probleem waarbij het uw verantwoordelijkheid is om corruptie binnen uw gemeente te voorkomen. Onze beroepsregels zijn in de praktijkhandreiking "Corruptie, werkzaamheden van de accountant" verder aangescherpt, hetgeen tot aanvullende werkzaamheden heeft geleid. Gemeente Rijswijk beschikt over beschreven procedures ten aanzien van de samenwerking met derden en een intern inkoop- en aanbestedingsbeleid aangevuld met trainingen voor de juiste mindset van de medewerkers. Zichtbare monitoring op de werking en naleving van dit beleid, is een aandachtspunt voor uw organisatie.

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht om eventuele effecten van dit risico ten behoeve van onze controle van de jaarrekening te mitigeren:

- Detailcontrole op de inkopen en aanbestedingen om vast te stellen dat alle inkopen conform de geldende Europese aanbestedingsregels en de Aanbestedingswet 2012 zijn aanbesteed.
- Door middel van een steekproef vaststellen of voor alle inkopen welke in rekening zijn gebracht aan de gemeente ook een prestatie is geleverd door de tegenpartij.
- Door middel van een steekproef vaststellen of bij alle materiële grondaankopen en –verkoop door de gemeente vastgestelde procedures in materiële zin zijn gevolgd.
- Door middel van een steekproef vaststellen of alle verstrekte subsidies in overeenstemming met de geldende interne wet- en regelgeving zijn verstrekt.

Uit bovenstaande werkzaamheden zijn geen bevindingen voortgekomen.

Overige onderwerpen

5. Overige onderwerpen

Fraude en continuïteit in de controleverklaring

Als reactie op de rapporten van de Commissie Toezicht Accountancysector en Monitoring Commissie Accountancy heeft de NBA in de 2e helft van 2020 aangekondigd dat zij het beleid op de gebieden Fraude en Continuïteit meer concreet en meer zichtbaar tot uitdrukking wil brengen.

In het voorjaar van 2021 is een pilot uitgevoerd waarbij aan accountantsorganisaties is gevraagd aandacht aan deze onderwerpen te besteden in de controleverklaring. Het gaat niet om een uitbreiding van uit te voeren werkzaamheden maar over het rapporteren over onze werkzaamheden. Inmiddels is de volgende stap gezet en zijn in december 2021 de beroepsregels (vastgelegd in de Nadere Voorschriften Controle en Overige Standaarden) aangepast.

De aanvulling in Standaard 700 komt er in hoofdlijnen op neer dat afzonderlijke secties voor de onderwerpen continuïteit en fraude in de controleverklaring worden opgenomen. Hierin wordt uiteengezet hoe de accountant bij de controle-aanpak inspeelt op risico's ten aanzien van fraude en continuïteit en worden de uitgevoerde werkzaamheden toegelicht.

Als aanvulling kan de accountant ook de uitkomsten van deze werkzaamheden of belangrijke waarnemingen met betrekking tot het onderwerp toelichten. De beide secties worden in alle controleverklaringen (verplicht) opgenomen; ook in situaties waar geen sprake is van ernstige continuïteitsonzekerheid of spraakmakende fraudecasuïstiek. Deze verplichting geldt voor de verklaring bij de jaarrekening 2022.

Omdat binnen de publieke sector het begrip continuïteit minder relevant is, zijn de stakeholders nog in overleg hoe de accountant hier voor de publieke sector invulling aan gaat geven. Ten aanzien van de fraudecasuïstiek zou idealiter de nieuwe sectie in de controleverklaring moeten aansluiten op de frauderisico-analyse opgesteld door het college, dan wel de toelichting van het college op eventuele frauderisico's in de paragraaf bedrijfsvoering in het jaarverslag.

Rechtmatigheidsverantwoording

In de loop van 2022 wordt de Wet versterking decentrale rekenkamers van kracht. In de tweede nota van wijziging is hierin ook de rechtmatigheidsverantwoording meegenomen die het college van burgemeester en wethouders met ingang van 2022 moet afleggen. Deze verantwoording wordt onderdeel van de jaarrekening en daarmee ook object van onderzoek van de accountant ten aanzien van getrouwheid van de jaarrekening.

In de Kadernota rechtmatigheid 2022 is door de commissie BBV invulling gegeven aan de rechtmatigheidsverantwoording met betrekking tot het voorwaarden-, begrotings- en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium. Voor u als gemeente is het van belang om:

- de rapporteringsgrens vast te stellen (0-3% van de begrote lasten na dotatie aan de reserves);
- het normenkader 2022 op te stellen (en dit door de raad te laten vaststellen);
- het normenkader te vertalen in een toetsingskader (toetspunten financiële rechtmatigheid);
- beheersdoelstellingen, risico's en beheersmaatregelen te formuleren;
- een controleplan opstellen; en
- de controlewerkzaamheden uitvoeren.

Daarbij vragen wij specifieke aandacht voor deugdelijke dossiervorming.

Bij de gemeenten die hiertoe in 2021 al een pilot hebben gedraaid is gebleken dat het geen sinecure is om de onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording goed in te richten. De intentie van de wetswijziging is om de gemeentelijke organisatie beter in control te laten komen. Dat betekent dus ook dat de organisatie, denk aan budgethouders en management, moeten worden meegenomen. Ook gaat de wetswijziging uit van collectieve verantwoordelijkheid van het college. Dat vraagt het creëren van breed draagvlak en betrokkenheid. Wij adviseren u tijdig de werkzaamheden op te starten, niet alleen de controle, maar juist ook de versterking van de interne beheersing. Hoewel alleen financiële rechtmatigheid nu een wettelijke borging kent, is bovenstaand framework ook goed toe te passen bij o.a. doelmatigheid, doeltreffendheid, niet-financiële rechtmatigheid, fiscaliteit en IT.

5. Overige onderwerpen

Environmental Social and Governance rapportage

In april 2021 heeft de Europese Commissie de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) gepubliceerd. Als gevolg van deze richtlijn worden grote bedrijven verplicht om met ingang van het boekjaar 2023 te rapporteren over hun impact op milieu- en sociale zaken. De richtlijn heeft tot doel de kwaliteit van de gerapporteerde informatie met betrekking tot ESG-aangelegenheden te verbeteren, met als uiteindelijk doel de transformatie naar een duurzamere economie te ondersteunen in lijn met de klimaatverbintenis van Parijs.

De volgende informatie is o.a. vereist om in de ESG-rapportage op te nemen:

- welke duurzaamheidstrends en -ontwikkelingen een materiële impact kunnen hebben op de onderneming (bijv. tekort aan middelen, bedrijfsonderbrekingen door slechte weersomstandigheden enz.);
- welke materiële impact de onderneming heeft op haar omgeving (mens en milieu);
- informatie over langetermijndoelstellingen van de onderneming met betrekking tot ESG en de geboekte vooruitgang daarin;
- informatie over immateriële activa (bijv. sociaal kapitaal).

Momenteel is de rapportage over duurzaamheid alleen van toepassing voor grote bedrijven. Maatschappelijk staat duurzaamheid echter hoog op de agenda en dat betekent dat in de toekomst mogelijk ook een rapportageverplichting voor u als gemeente gaat gelden. Wij gaan graag met u in gesprek over hoe ESG binnen de gemeente is vormgegeven en hoe ontwikkelingen hierover worden gemonitord.

Wij kunnen u ondersteunen bij de uitwerking van uw duurzaamheidsstrategie, het adviseren omtrent te nemen acties omtrent uw duurzaamheidsstrategie en u te ondersteunen bij de bewaking van de realisatie van de strategie door middel van KPI's en dashboarding.

Btw-besparende schoolconstructies

De Hoge Raad heeft op 4 februari 2022 geoordeeld dat een gemeente bij de levering van een nieuw schoolgebouw aan een scholenstichting als btw-ondernemer handelt (i.e. een economische activiteit verricht), ondanks dat de levering plaatsvindt tegen een niet-kostendekkende vergoeding. De Hoge Raad merkt namelijk op dat algemeen bekend is dat gemeenten werkzaamheden met betrekking tot onroerende zaken verrichten en dat zij in dit kader worden aangemerkt als ondernemer in de zin van de btw. Dat in bepaalde situaties geen kostendekkende vergoeding wordt bedongen, doet niet af aan het btw-ondernemerschap. Ondanks dat de Belastingdienst de schoolconstructies met diverse middelen actief bestrijdt, blijkt uit deze zaak dat gemeenten onder bepaalde voorwaarden en omstandigheden de btw op de bouwkosten van schoolgebouwen in aftrek kunnen brengen.

5. Overige onderwerpen

Soft controls

De huidige maatschappelijke ontwikkelingen en toegenomen aandacht voor cultuur en gedrag alsmede de omgang met ethische dilemma's, maakt dat ook van de accountant wordt verwacht dat anders wordt gekeken naar risico's op dat gebied. Daarmee zijn soft controls, als belangrijke aspecten van cultuur en gedrag, een relevant onderdeel in de jaarrekeningcontrole.

In de herziene Standaard 315 Risico's op een afwijking van materieel belang identificeren is in paragraaf 21b vermeld:

'De accountant dient door het uitvoeren van risico-inschattingen inzicht te verwerven in de interne beheersingsomgeving. De accountant doet dit door te evalueren of:

- het management, onder het toezicht van de met governance belaste personen, een cultuur van eerlijkheid en ethisch gedrag heeft gecreëerd en gehandhaafd;
- de sterke punten in de elementen van de interne beheersingsomgeving samen een geschikte basis vormen voor de andere componenten van het interne beheersingssysteem van de entiteit gezien de aard en complexiteit van de entiteit, en;
- tekortkomingen in de interne beheersingsomgeving de andere componenten van het interne beheersingssysteem van de entiteit ondermijnen.'

Het is voor de accountant dus van belang om inzicht te verkrijgen in de cultuur van een organisatie en het gedrag van het management en de medewerkers. Dit kan zelfs al een rol spelen in het proces van opdrachtacceptatie en -continuering.

Cultuur en gedrag zijn brede begrippen. Cultuur is een gemeenschappelijke verzameling van normen, waarden en gedragsuitingen die gedeeld worden door de leden van de organisatie. Of anders gezegd: 'zo doen we dat hier'. Gedrag kan worden omschreven als een verzameling van bewuste of onbewuste, (niet-) tastbare handelingen die gestuurd worden door bijvoorbeeld overtuigingen en omgeving.

Organisaties die bewust hun cultuur managen zijn beter in het realiseren van doelen en het managen van risico's vergeleken met organisaties die dat niet doen. Het bewust managen van de cultuur gebeurt vanuit drie invalshoeken:

1. verantwoordelijk zijn, is cruciaal voor het realiseren van noodzakelijke veranderingen in een organisatie. De mate waarin een gemeente centraal of decentraal is georganiseerd is vanzelfsprekend van invloed op de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling.
2. Processen en procedures: het besef dat het opleggen en handhaven van regels, het gedrag van mensen niet genoeg verandert.
3. Soft controls: het cultiveren van alle niet-tastbare maar wel gedrag-beïnvloedende factoren in organisaties die kunnen helpen bij het realiseren van doelen en het managen van risico's.
4. Organisatie en besturing: het besef dat alle organisatieonderdelen goed inzicht in soft controls levert samen met de analyse van hard controls een completer beeld op van de interne beheersingsomgeving en de mogelijke effectiviteit van de genomen interne beheersingsmaatregelen. In samenwerking met onze HR consultants gaan wij graag met u over dit onderwerp in gesprek.

A photograph of a stack of smooth, rounded stones on a rocky surface, with a dark horizontal band across the middle. The word "Bijlagen" is written in yellow text over the dark band.

Bijlagen

Bijlage A – SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2021 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2022 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout, onzekerheid of formele onrechtmatigheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
A7	Regeling specifieke uitkering tijdelijke ondersteuning toezicht en handhaving			
A12B	Incidentele bijdrage ondersteuning naleving controle op coronatoegangsbewijzen			
B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek			
C9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls			
C41B	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw			
C43	Regeling reductie energiegebruik woningen			
C56	Regeling huisvesting aandachtsgroepen			
C62	Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire			
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)			
D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen			
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai			

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage A – SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2021 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2022 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout, onzekerheid of formele onrechtmatigheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2021			
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandige) _ gemeentedeel 2021			
G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_ gemeentedeel			
H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport			
H8	Regeling Sportakkoord 2020-2022			
H12	Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken			
H16	Regeling Specifieke uitkering ijsbanen en zwembaden			

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage A – SiSa-bijlage (vervolg - Tozo)

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2021 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2022 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
G4	Tozo 1_fundamentele rechtmatigheidseisen			
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen			
G4	Tozo 2			
G4	Tozo 3			
G4	Tozo 4			
G4	Tozo 5			
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire – gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud in jaar T			
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire – gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekking in jaar T			

Strekking controleverklaring rechtmatigheid:	Goedkeurend
Strekking controleverklaring getrouwheid:	Goedkeurend

Bijlage B – Ongecorrigeerde controleverschillen

De hieronder opgenomen tabel met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de Bevestiging bij de jaarrekening gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. De geconstateerde fouten ten aanzien van getrouwheid en rechtmatigheid en onzekerheden zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van 1% respectievelijk 3% van de totale lasten. Positieve bedragen hebben een positief effect op het resultaat, een bedrag tussen haakjes heeft een negatief effect op het resultaat. Rechtmatigheidsfouten kunnen niet gesaldeerd worden.

Fouten

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid	Herrubricering
EU Aanbestedingsrechtmatigheid		538.075	
Begrotingsoverschrijding winterweer		139.000	
Herrubricering schulden passief grondbeleid			535.000
Totaal ongecorrigeerde controleverschillen	0	677.075	535.000
Effect niet gecorrigeerde controleverschillen voorgaande jaarrekening	168.000	n.v.t.	
Totaal	€ 168.000	€ 677.075	€ 535.000

Onzekerheden

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	Getrouwheid	Rechtmatigheid
Prestatielevering jeugd		624.100
Totaal onzekerheden		624.100

Bijlage C – Gecorrigeerde controleverschillen

De hieronder opgenomen tabel bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde controleverschillen boven de door ons gehanteerde rapporteringstolerantie van € 100.000

Fouten

Aard van de controleverschillen (x € 1.000)	€	Impact resultaat
Lasten Jeugdhulp	€ 495.000	Voordelig
Correctie teruggave parkeerbelasting	€ 240.000	Voordelig
Totaal gecorrigeerde controleverschillen	€ 735.000	Voordelig

Bijlage D – Controleaanpak

Controleaanpak en uitvoering

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons controleplan en dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met de andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Op basis van onze gesprekken met het management over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2021 onderkend, deze zijn weergegeven op pagina 9 van dit verslag.

Samenwerking met interne accountantsdienst/andere accountants

Voor de jaarrekening van de gemeente Rijswijk maken wij gebruik van diverse verbonden partijen/gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties. De samenwerking met het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden ten aanzien van het sociaal domein is van significant belang in het kader van de jaarrekeningcontrole. Wij hebben bij de accountants een review uitgevoerd op zijn werkzaamheden.

Inschakeling van interne / externe deskundigen

Wij hebben in het kader van onze controle wel gebruik gemaakt van de werkzaamheden van interne deskundigen voor de controle op de waardering van RijswijkBuiten.

Verbonden partijen

Ten aanzien van de verbonden partijen van gemeente Rijswijk hebben wij vastgesteld dat:

- de (significante transacties met) verbonden partijen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening en paragraaf verbonden partijen;
- geen sprake is van indicaties voor ongeautoriseerde significante transacties met verbonden partijen, welke indicaties geven voor fraude;
- geen sprake is van indicaties dat de van toepassing zijnde wet- en regelgeving niet is nageleefd.

Significante uitdagingen/moeilijkheden tijdens de controle

Er zijn geen significante uitdagingen/moeilijkheden geweest tijdens de controle.

Significante schattingsposten

De belangrijkste schattingsposten binnen de jaarrekening van gemeente Rijswijk betreffen:

- waardering van uw grondexploitatie;
- nauwkeurigheid en volledigheid van de voorzieningen.

Het college van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Als accountant van de gemeenteraad beoordelen wij deze door het college gemaakte schattingen. Op basis van de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden concluderen wij dat de gemaakte schattingen door het college aanvaardbaar zijn.

Bijlage E – Onafhankelijkheid

Bevestiging van het management

Wij hebben het college van burgemeester en wethouders ter confirmatie een schriftelijke bevestiging gevraagd en ontvangen aangaande haar verantwoordelijkheden inzake de financiële verslaggeving.

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Rijswijk

Baker Tilly heeft diverse organisatorische maatregelen getroffen om zijn onafhankelijkheid en die van zijn medewerkers te waarborgen. Deze maatregelen omvatten onder meer:

- voorschriften en procedures omtrent onafhankelijkheid. Deze voorschriften voor professioneel gedrag op het gebied van kwaliteit en onafhankelijkheid zijn opgenomen in de Gedragscode van Baker Tilly. Deze Gedragscode geldt voor iedere medewerker van Baker Tilly en wordt natuurlijk steeds geactualiseerd;
- jaarlijkse bevestiging van onafhankelijkheid door partners en medewerkers van Baker Tilly en ondersteunende stafdiensten;
- cliënt- en opdrachtacceptatieprocedures, waaronder een beoordeling, of er sprake is van mogelijk conflicterende diensten;
- intern en extern kwaliteitsonderzoek;
- Twee registeraccountants betrokken bij wettelijke controleopdrachten;
- reviews door externe toetsers die niet bij de opdracht betrokken zijn, ter waarborging van een deugdelijke grondslag/deskundig oordeel;
- rotatie van externe accountants op de opdracht.

Op grond van dit verslag zijn wij van mening dat wij in relatie tot uw organisatie, in overeenstemming met de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en artikel 24a van de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), onafhankelijk hebben gefunctioneerd en dat de objectiviteit van onze oordeelsvorming in het afgelopen jaar niet is aangetast.

Contactgegevens

S (Stefan) Turenhout MSc RA

Director

s.turenhout@bakertilly.nl

E.D. (Linda) de Vries MSc. RA

Manager

l.devries@bakertilly.nl

Kantoorgegevens:

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Scheveningseweg 80-82
2517 KZ Den Haag

